

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Syntagma Iuris || Vniversi, Atqve Legvm || Pene Omnium
Gentium, Et || Rerum Pvblicarvm Præcipvarvm,||**

Grégoire, Pierre

Francofurti ad Mœnum, M.D.XCIX.

VD16 VD16 G 2999

1 De Locatione, & Conductione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97739](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97739)

exigua putabatur: neque vero licebat, vt refert Heraclides lib. de politis, in republ. Lacedem. Et Menander dicebat:

Ὅδῳ μὲν δὲν εὐτυχεῖν τῶν εἰρη
Ἐξ ἧν ἔγνωρ δ' ἔγδοξε τῶν οὐρανῶν.

Id est:

Res est plena doloris, ei qui vixit beatus, successore desertam domum relinquere. Reipublica quoque interest, vt ordinem & familiarum dignitas salua sit. l. i. §. quamuis, & §. sed est seruus, de ventre inspiciend. in P. & ne sordide stirpes splendidissimis & ingenuis natalibus subrogentur. le. super statu. de quest. C. Et Auguitus ad populum: nec domum, inquit, pupillorum, tutoribus vendere liceat, in qua defecit pater, minor creuit, in qua maiorum imagines, aut non videre fixas, aut reuulsas videre, satis est lugubre, l. lex que tutores, 21. §. & tolerabilis, de administra. tutor. libr. 5. C. in. 37. Atque pro. uldubio valet lex imposita rebus a priuatis, ne extra familiam res alienentur. l. cum pater. §. libertis, de l. 3. l. p. 71. 2 §. si frater hircido in iustitio. eod. tit. ¶ Rationes ¶ porro, quæ consuetudines fulciant retractus, plures sunt: sed potissimum quod mores recepti, sunt legum nerui, l. de quibus l. sed & ea que, l. e. go. de lega. in P. §. sine scripto, de iure natu. in P. veluti ex conuentione seruantiibus iurem incolis: liquidem & conuentionem inesse ¶ consuetudini dixit Plato in Cratyl. ¶ Facit ¶ & caussa proximitatis locum retractui potiore, quæ & caullam potiore habet

succedendi ab intestato deficientibus. Masuerius in sua practica iudicior. in princip. ver. alle tamen tit. de retract. Buerius que. 13. numer. 22. Et quia potest efficere lex ne res ad extraneos alienatione perueniat, l. i. non licere habitator. mos. oc. & c. lib. 11. C. in. 5. l. dudum, in fin. de contr. emi. l. vnic. ne Christian. mancip. haretico vel iud. hab. C. poterit & idipsum consuetudo, quæ vim legis habet. l. diuina, l. homo. l. si de interpretatione, & l. nam Imperator, de leg. P. ca. cum dilectus capi. cum olim, de consuetud. c. certificar. de leg. Et Cicero vel alius ad Herennium, Consuetudo est, inquit, id quod sine lege, aque ac si legitimum sit, usitatum est. Jus videlicet moribus institutum quod pro lege suscipitur, can. consuetu. 1. dist. 8. Proximitas affectionem auget secundum gradum eius propinquorem, de quo & responsum est, pacto fieri non posse, vt vltior agnatus præferatur in bonis, le. si fratres, 53. §. idem respondit. pro. P. pacificentis, omitto reliquas rationes, quæ communes sunt cum successione intestati proximiorum, ad quos ordine peruenit succedendi facultas. Neque optio est hac consuetudine reseruatiuenti, vt possit remotiore præponere, ratione cuiusdem ordinis præscripti. Neque rigor iuris scripti, l. dudum, C. de contrahen. emi. l. i. commu. diuid. qui improbate videtur hac consuetudines, consideratur nunc, cum leges posteriores derogent prioribus, etiam ex tacito vtiuntur contrario vlti, l. de quibus, de leg. b.

DE CONTRACTIBVS RELI- QVIS, QVI CONSENSV FIUNT. LIBER XXVII.

De Locatione & Conductione. Cap. 1.

Institutio. Lib. 3. tit. 25. P. Lib. 19. tit. 2.
C. Lib. 4. tit. 65. Decretal. 3. tit. 18.

- 1 Locationis & conductionis nomine olim promiscue vsi veteres, vt emtionis & venditionis.
- 2 Locatio vnde dicta.
- 3 Locatio & conductionis qui, eod.
- 4 Locationis definitio.
- 5 Res que locari possunt, eod.
- 6 Emphyteosis quid.
- 7 Commissum ob defectum solutionis, pensionis, emphyteosicos, an habeat locum in Gallia.
- 8 Libellarius contractus quid.
- 9 Emphyteosis & locationis differentia.
- 10 Opera locari possunt.
- 11 Redemptores qui dicantur, eod.
- 12 Mercenarius qui.
- 13 Merces locationis certa esse debet.
- 14 Et 12. Locare & conducere que persone possint vel non.
- 15 Al lites conducere bona aliorum prohibentur.
- 16 Ecclesiastica persona non possunt esse conductores bonorum secularium.
- 17 Magistri atus conductores esse non possunt.
- 18 Tutores curatoresve conducere non possunt.
- 19 Famuli non possunt relinquere temere dominos, sine illorum iussu.
- 20 Locationi consensus dat legem.
- 21 Locatio tacito consensu quando & quomodo renouatur, eod.
- 22 Et seq. Locati & conducti actiones que.
- 23 Locati pro quibus datur, eod.
- 24 Colonus vendens rem quam colit, furti damnandus.
- 25 Locare inuitus non cogitur dominus suam rem, eod.
- 26 In iuratur in litem pro locatione, & quando.
- 27 Conductor non soluens mercedem expelli potest a re locata.
- 28 Conductor mercedis, vel pensionis remissionem quando, & pro quibus petit.
- 29 Sieristatit quando remittatur pensio conductori.
- 30 Sieristatit fructuum quomodo metienda, eod.
- 31 Animalia varia que vastant ciuitates & oppida, & de populata sunt fructus.
- 32 Pestis causa migrans, num renuntiet conductioni, vel soluat mercedem.
- 33 Domus a laruis vel strigibus agitata, an renuntiare possit a conductore sine mercede.

- 27 Locatorum que reparanda vel restituenda utrinque.
- 28 Locator operis quando de vizio eius teneatur.
- 29 Operis vizio quando obliget eum qui fecit, eod.
27. & 29. Operis aduersi periculum quid & ad quem pertinet.
- 30 Nauta de iactu mercium quando teneatur.
- 31 Ex conducto alio cui datur, & pro quibus.
- 32 Conductor rei si frui vel uti ea non possit, ad quid agat.
- 33 Locans prædium, vbi mala herba, ad quid teneatur.
- 34 Conductor quibus ex causis, tempore conductionis re conductam expelli potest.
- 35 Conductor nulla quantumvis longa possessione, præscribere rem locatam contra dominum potest.

Locationis ¶ & conductionis nomine promiscue, & pro eo. 1 dem antiqui vsi sunt, l. idemque de actionib. P. sicut & emtionis & venditionis l. veteres, eo. tit. Affinis autem cum sit emtionis locatio, & in bona fide l. 2. C. de locu. §. actionum de alio. & origine iurisdictionum, le. iurisdictionum, de i. ad. P. l. loca P. & in aliis, l. 2. loca. P. §. eo. tit. ap. Infinita, subicienda eius emtionis tractatio: & ea pertractata, quæ ab emtionem etiam discedunt & propriam hinc contractui substantiam constituunt. ¶ A ¶ loco locationem & collocationem fieri, tradit Varro libr. 4. de lingua Latina, vbi quæquam consistit locus, inquit. Ab eo præco dicitur locare, quoad dulce id emitur, quoad in aliquo consistit pretium: inde locarium, quod datur in stabulo & taberna vbi consistant Sic loci muliebres, vbi nascendi initia consistunt, & c. Vt certe ratione definita mercedis, quia in definitione locatum sit pretium, videatur dicta locatio. l. 2. loca. P. qui rem vtendam interuentu pretii dat locator dicitur: qui accipit pretio dato conductor, v. de Budam, in annotationib. prior. ad Pand. in l. 2. ad leg. R. h. de iac. ¶ Erit ¶ autem eius substantialis finitio, vt fit, vltius rerum vel operum, mediante mercede certa ex consensu, concessio. Ex rebus pendet diuisio locationis. Res porro quæ in ea considerantur, sunt res ipsæ, quarum vsus locatur, & merces. Res omnis que vendi potest, & locari potest: ex ceptis seruitutibus realibus, l. locare, 47. loca. P. cum tamen mixta locentur, & vsus fructus, l. laboribus, de usufruct. P. de mto vsu qui persone adhæret, §. vlt. in cui. & §. sed si cur, de vsu & hab. Locare possunt ideo eccl. iusticia persona fructus beneficiorum, vsque ad decem annos c. 2. de ioc. ca. ap. Greg. quia illæ se fructuarias esse ai bitur, per glo. in c. p. senti de off. ord. in Sex. vide Boe. q. 235. ¶ Possunt res alienæ locari, l. si quis domus, 9. §. si sibi alienæ, 7. loc. P. sed maxime si ius in illa locanti sit: nisi aliud, ouenit, l. nemo, C. de loca. Quare nemo phibetur rem ¶ conduxit fruendâ alii locare, si nihil aliud ouenit, l. nemo phibetur, 6. C. loc. l. de ioc. §. si de m. s. f. i. a. que tamē idonco. l. a. quif.

laquissimum. §. fin. Et si sed & si quis, §. mancipiorum, de usufructu. Item
 aliter de usu & habita. Res propria conducti non potest, qui rem
 propriam, de loc. C. l. ad probationem, 23. C. eod. in. quare locata
 res incipit esse conductoris, cessat locatio, si quis fundum, 10. §. si
 locat. in P. potest tamen emtor fundum, quem emit. conducere
 & locatione sub conditione. l. si quis emt. 25. §. fin. cum 2. ll. sequent.
 locat. P. locantur & fructus decimarum. c. 2. de loc. P. ¶ Locantur
 res ¶ mobiles & immobiles, in perpetuum & ad tempus, l. si a-
 ger vel sigal. vel emphyteo. per. P. Dum in perpetuum fit contractus
 medius inter emtionem & locationem, videlicet. et emphyteosis,
 l. de iure emphyt. C. §. adeo, locat. si. quæ ex scriptura, quam desi-
 derat, prout pia. uerit contrahentibus naturam & substantiam
 capis, dist. l. 1. c. 2. de iure emphyt. C. v. de Boernum de longa tem-
 poris locatione, doc. 23. 4. datur enim res per eam perpetuo fruenda
 retenta certa annua pensione, & iuribus prelationis, vel presta-
 tionis quinquagesimæ partis, iure ciuili, vel alterius partis pre-
 tii, iure conseruandis definitur, cum res ab emphyteuta dila-
 tur, l. 3. §. fin. C. de iure emphyt. legibus quoq; traditioni rerum
 appositis conseruandis, cum necessitate præstandi pensionem
 annui singulis imminente alioquin cessatione solutionis per tri-
 ennium in rebus secularibus, leg. 2. de iure emph. C. & per bienni-
 um in ecclesiasticis, ca. potius, de loc. §. si iure autem oportet, de non
 alien. reb. ecclesiasticis, in Auth. col. 2. rerum daturam ab emtione que
 vocatur ius commissi. ¶ Quamquam ¶ in Gallia defectus soluti-
 onis census vel pensionis non inducat ius hoc commissi nisi no-
 minatim in traditione fuerit cautum. Philib. Burgon. in legib. ab-
 rogatis. ¶ Emphyteosis ¶ quoq; accedit locatio rei immobilis ex
 contractu. vt dicunt, libellario, quo res datur vtenda sub annua
 mercede a viginti nouem annis vsq; ad viginti nouem annos, &
 7 sic in perpetuum. ¶ Notandum ¶ autem in multis differre, quod
 & nos Bar. consil. 161. emphyteosim a lo. atione: sed maxime quod
 emphyteote non, quicunque, de fund. patrimon. lib. 11. C. si remif-
 sio pensionis ob sterilitatem. ¶ Locantur ¶ etiam opera sed
 non in perpetuum. l. 3. de liber. homin. exhib. P. l. i. ius conseruandis, §. 2. de
 condit. & demonst. v. de Domi. Boernum in additio. ad tractatum de
 auctori. magni consilii, nu. 4. quoties quid mediante mercede faci-
 endum datur, in leg. item si pretio non soluto, 25. versic. quarta, locat.
 P. l. naturalis §. si cum do de præscript. verb. P. §. item queritur de lo-
 cat. ap. l. i. i. m. dicebantur redemptores, qui certa mercede ali-
 quod opus suscipere certo pretio faciendum, cuiusmodi plu-
 res hodie sunt artifices lignarii materiarii, architecti, & id genus
 alii, qui vulgo, entreprenurs de Peleigne, s. p. o. b. v. r. e. s. v. m. l. u. e. m. f. i.
 pretio, §. 2. l. ea lege, §. 1. locat. Sunt & redemptores vtigalium
 conductores, l. C. l. ar. de publ. & vtig. P. vocant, formers. Felus
 libris de verborum significatione: Redemptores proprie, inquit, ar-
 que antiquæ consuetudine dicebantur, qui quid publicè faciendum
 aut vendendum condixerant, efficerant, tum de manu pecunias acce-
 piebant. Nam antiquitus emere pro accipere ponebatur. At nunc ii
 dicuntur redemptores, qui quid condixerint vtendum præbendum, q.
 Heq. Felus. Salaria mercedes operum, pollemt ordinis in po-
 pulo homines, secundum Plutarch. in Solone & Suida. Quamvis
 Dionysius Halicarnassæus scribat, Sitas Athenis appellatos,
 quos Romani dicunt clientes Plutar. hunc nominat & l. a. l. a. s. Pla-
 to. eos qui pretio roboris vim vendunt, & exercent præmio, a
 mercede mercenarios dictos tradit, & complementum esse ci-
 uilitatis paucis contentos, & deos vt loquitur, inter paucula ob-
 sonia venerantes, Plauto 1. de repub. Merces, vt notat M. Terenti-
 us Varro, a merendo, quod manufactum erat, & datum pro eo
 manu pretium a manu & pretio, Varro 4. de ling. Lat. Marcellus
 dicit mercenarium, eum qui operas suas locauerat, in l. respicien-
 dam, §. surta domestica, de pan. in P. Idipsum Paulus in l. si ubertus,
 §. 1. de sur. in P. Ex parte eius qui locat, res vel opera datur in loca-
 tione: ex parte conductoris, merces. ¶ Itaque ¶ merces etiam
 pro substantiali consideratur in locatione, qua non interueni-
 ente, locatio non est. l. 2. loca. P. l. naturalis, §. si cum do, de præscri-
 pt. verb. P. l. 1. §. si quis seruum, de positi. P. §. 1. de loca. debetque esse ea
 certa, l. si vir uxoris, de donat. inter vir. & vxo. P. l. si conuenerit, de
 iur. iudic. idonea & satis magna, vt contra ista hic distingua-

tur a donatione, l. si quis conduxerit, §. 9. loca in P. l. si emtio, 25. ed.
 quæ gratis fit licet tamen in mercede definienda maiore vel mi-
 nore contrahentibus, vt in emtionibus, se circumfribere, l. item
 si pretio, 25. §. si loc. in P. l. in causis, §. idem Pomponius, de minor. 25.
 an. P. At alieno arbitrio generaliter promissa non constat: si ta-
 men in alicuius arbitrium definitio deferatur, si ipse statuat, sta-
 bit locatio, si non definerit, nequaquam. l. si mercos, 28. loc. P.
 Merces in pecunia, vt in pretio consistit, §. præterea, de loca. gl. &
 Doctores, in l. 1. §. si quis seruum, de positi. P. & in §. 1. de loca l. naturalis,
 §. 5. at cum do, de præscrip. verb. P. verum & eius nomine alia res
 dari possunt, Africanus in l. & hac distinctio, 38. §. si loca. P. l. si olei,
 C. eo. ii. Exstat formula edicti in Nouellis de mercede hæc: Omnis
 artifex, aut mercenarius, aut mercator, secundum formulam operas
 locatio, mercesque venditio: nam si quid amplius locauerit, pœna tripli
 sub. acerb. in Nouell. l. i. i. 2. ¶ Persona ¶ a quibus locatio &
 conductione fiat, considerari subinde debent, vt in instrumenta quæ
 materiam ad formam reducent. Capaces erunt itaq; generaliter
 lo. ationis & conductionis qui emere, vendere ab emphyteo & con-
 trahere possint: quamuis aliquando, qui vendere res prohibita alienati-
 one non possunt, possint tamen locare easdem, vt in usufructua-
 rio constat, l. arboribus, de usufructu. P. & decimis. Transit & in he-
 redes locatio fructuum & rerum vt inque, l. viam veritatis, C. de
 loc. §. fin. eo. i. i. ap. l. i. i. m. ¶ Prohibentur ¶ tamen conducere re-
 ditus bonorum aliorum milites, ne auocentur a meditatione ar-
 tis militaris, rusticis operibus, nundinationibus, & quæ sunt in-
 tenti: permittunt tamen rerum conductione, quæ ad vitæ subsidia
 quotidiana, & militia necessaria sunt, in l. milites, 31. & ibi gl. C. de
 loc. alioquin & miles qui conduxit, & qui illi locauit pœnis a Iu-
 stiniano subiiciuntur, irrita locatione, l. si. C. eod. nisi forsitan loca-
 tor ignorauerit conductorem esse, l. si ignorans, §. 2. eo. i. in P. militem.
 Interdictum quoq; curialibus aliena prædia conducere, l.
 curialis, 30. C. loca. permittunt tamen succedentibus in condu-
 ctione ab aliis facta conductionem retinere, l. 4. de decurion. P.
 ¶ Quanto ¶ magis clericis hæc conductione interdicta esse debe-
 at, qui eiaratis rebus & negotiationibus secularibus omnino
 Dei obsequio se mancipiunt, nemo est qui non norit, ne a mil-
 itia ecclesiastica auocentur. Sic in consilio Maguntino inter ne-
 goria secularia, a quibus abstinere iubetur persona ecclesiastica,
 & illud est conductores secularium rerum, aut procuratores esse
 in cap. 1. ne cleric. vel monach. secula. nego. se immisce. facti. can.
 negotiatorem. & can. fornicari. 88. dist. Carolus 9. rex nolter, men-
 se Ianuarii, anno 1572. in constitutione eius anni, du facti de la iustice
 & rebelles aux officiers d' icelle arti. 8. edicto cauit, ne posthac
 nobiles, vel magistratus regii, vel eius officiales recta via, vel obli-
 que per alios, fructus sacerdotiorum conducerent, neve loca-
 tionem aliis faciendam impedirent: quod si amoliti fuissent, vel
 fecissent, admittit nobilibus priuilegia & insignia nobilitatis, &
 immunitatem a vtigalibus & censibus, & vt pagani censibus
 inscribantur, eorumque; res statuit. ¶ Officialibus ¶ autem seu ma-
 gistratibus regii, indicit pœnam ne posthac vllio regio officio
 possint, irritas & nullas renuntians illis factas conductiones.
 Principalibus etiam constitutionibus cauetur, ne ii, qui pro-
 uincias regunt, quive circa eos sunt, negotientur, l. principalibus,
 33. de reb. cred. P. l. 1. de contract. iud. C. l. firmarios, de numerar. & a-
 d. nar. lib. 12. C. ¶ Rarissim ¶ qui tutores facti sunt, aut curatores,
 priusquam officio fungantur, conducere aliquid a Cæsare prohi-
 bentur, l. si cui locauerit, §. 1. Modestinus, loca. P. l. vnic. ne tutor.
 vel cur. reipub. vel cond. C. Neq; etiam idoneus conductor, vt di-
 ximus, rei suæ quisquam est, leg. qui rem suam loca. ¶ Sed ¶ & ex
 16 stat constitutio Caroli 5. Imperatoris edita anno 1548. in comi-
 tiis habitis Augustæ Vindelicorum, quæ statuit in c. 23. ne famu-
 li qui nobilibus & equitibus inferunt, possint ab alio condu-
 ci, neve illi heros possint relinquere, vt solent leui negotio ab a-
 liis corrupti, nisi illi testimonium prius habeant honestæ domi-
 nicæ missionis, quod testimonium si herus testato magistratu eius
 loci. Quod & in constitutione pacis publicæ Cæsaris repetitum
 est. ca. 24. & 25. Simile edictum aliquando a nostro rege Gallo-
 rum promulgatum iustissimis de causis, hocq; obseruari expedit
 dire ob artes & malitiam famulorum & ancillarum. ¶ Consen-
 sus ¶ in superhuic conuentioni formam præscribit, secundum
 17 quam vel experti vel excipere oportet. Consensus, & vsus, qua-
 litatem & modum, & mercedis quantitatem determinat, nulla
 verborum solemnitate necessario requisita, l. locat. P. §. 1. ap. l. i. i.
 §. fin. & sine scriptura, l. conu. ab us locat. 24. eo. i. i. C. l. qui in i. i. r.

petuum eod. tit. Cōsensu porro, vel expressus est, si quid nominatim cōuenit: vel tacitus, veluti quando censetur renouata cōductio, si locator patiat in rustico p̄dio, vel vrbano esse vltra priorem temporis locatōnis cōstitutionē cōductorem aut inquilinum, aliqua tamē inter hęc p̄dia dīstīctiōne adhibita, iuxta l. tē quertur, 14. §. qui implere. & §. in vrbano, & l. qui ad certum, 15. loca. in P. l. legem quide 16. eo. C. Cōsensu vel pure, vel sub cōditione locatio fit. l. sicut emtio, 23. eod. tit. P. vel p̄cta adhibentur, vt quando opus aduersiōne locatū, quod donec approbetur, cōductoris periculo est, l. opus quod aduersiōne, 36. & §. q. loc. P. si dīctum locando cōductori, ignē ne habeto, vel ignem innocentem habeto, l. videamus, 12. §. i. locati, P. ne in villa vrbana scēnum cōponeretur, d. l. videamus, §. fin. ne mule locatā vltra certum pondus onerentur, l. qui insulam, 33. §. qui mules, locat. P. Sunt his alie similes cōuentiones quae obseruādāe, in locatiōne decidēda, sunt. §. Ex q̄ quibus actiōnis modū & iudiciū colligitur, ex locato, vel cōducto sunt enim duae istae actiōnes priorē locatū, altera cōductori data, l. lex cōducto, 16. eo. P. §. de locat. ap. Instr. Primū enim quod cōuenit inter contrahentes, dehinc mos regiōnis inspīctur, l. circa locatiōnes, 19. & l. legem, 16. C. loca. §. cōductor. eo. Et dīctum non propositum in mente retentum, l. cum in plures, 62. §. locator. eod. tit. P. & si cōductor omnia secundum legem cōuentionis non agat, vel si id quod praetermissum est ex aequo & bono non praestat, ex locato actiōne cōuenitur, d. l. circa, & l. si merces, 28. §. cōductor. l. videamus, §. si eo ap. Inst. Item, vt accepta mercede teneatur operas, quas locauit, prestare, l. si qui a vrbis, C. de locat. P. & vt finita locatiōne rem restituat liberam, vt accepit, & ab omni alterius cōtrouersia solutā, l. videamus, 12. §. qui vnum de Campania, eo. P. §. Meminit q̄ Gellius, colonū per quē possidemus, qui a domino fundum cōduxerat, & vendiderat, & ita possessionē fundi internererat domini, futuri cōdēnatum: quia surripit & cōdici possessiōne possit, quem admodum rem mobili surripit, Aulus Gellius, lib. 11. c. 18. Nullū enim ius retentiōnis praetextu domini, & proprietatis cōductori est, cum nec de proprietate agere possit, nisi restituta possessiōne, l. si quis cōductiōnis, 25. C. loca. Neq; etiam dominus, nisi cōuentione aliqua alstringente, alicui inuisum rem suam locare cogitur, l. ne cui, 32. C. eod. tit. exceptis praedictis fīscalibus, l. congrui, & l. praedia, §. si de locat. fīscal. praedio, l. 11. C. Sicuti & pro re mobili locata, si cōductor surripit, & locati & furti actiō competit, Paul. in l. si locatum, de locat. P. §. Atque q̄ si recuset cōductor locatam rem reddere, in litem iurat locator, vt secundum iuramentum damnetur cōductor: agit & pendente locatiōne, l. si cui loca uero, 51. §. i. eo. tit. P. l. an actiōnis de in lit. iuran. P. si iterum locatum cōductor vulnerauerit & nolit vti Aquilia, l. si vulneraueris, 46. eo. P. si deteriore rem reddat, vel deteriore ab alio reddi patiat, l. videamus, 12. §. item prospicere, l. si merces, 28. §. cōductor, l. in lege locatiōnis, 32. l. sed addo, 21. §. illud, & §. si inquilinus, eo. tit. P. si destruxerit aedificia, vt reedificet, l. cum cōductorem, 29. C. eo. si arbores exciderit vicinus, ob inimicitias cōductoris, vel ipse cōductor conueniri potest ex locato, ex lege Aquilia, ex lege duodecim tabularum arborum furtim caesarum, & interdīctio quod vi, aut clam, cum electiōne tamen vnius tantum, l. si merces, 28. §. cul. a, 21. eo. P. §. Porellus q̄ cōductor cogi mercedem placitam se luere, & non soluens expelli a re locata, etiam propria auctoritate, l. sen. & l. si in lege locatiōnis, §. colonus loca. P. si cessauerit in solutiōne per duos annos, l. quaro, §. inter locatore eo, eod. P. facit ea, p̄mit, de loca, l. 2. de iure emp̄. h̄yco. Quamquam de expulsiōne nihil nominatim fuerit cōuentum d. l. l. quera §. inter dūm.

22. §. Tnetur q̄ tamen se exceptione aduersus hanc petitiōnem mercedis cōductor, si re locata vti non potuit sine culpa sua: vt si domus, vel alia res cōducta euicta sit, in quo casu fit subductiō mercedis pro tempore, quo vti re quis non potuit, l. si domum §. fin. loca. P. si vi tempestatis fructus consumit sunt: si labes contigerit illis, si vredo, si vis fluminum, sturnorum, graculorum incendii, terra motus incursum hostium, in l. ex condull'o, §. si vis, eod. locustarum exesio, l. excepto, 18. C. eod. & id genus similia si acciderint, quibus plus quam tolerabile sit, facti fuerint fructus, l. si merces, 28. §. l. maior, loca. in P. §. Fit q̄ & propter summam sterilitatem remissio, non etiam si cui vbi. rate possit, cōpendri l. licet certis, de locat. C. lex cōducto, §. si de est, & l. si vno anno in princ. & §. vbiunque, eod. in P. cap. propter sterilitatem, 3. eod. ap. Gregorium. Sterilitatem porro fructuum, quidam ad morem loquendi, & cōsuetudinem referunt: quidam, dum necesse mem colligunt, g. l. in d. licet, per dicit, §. si de est, & §. vbiunque, l. d.

quod postremum magis probarem, cum nec exigitur fructuum ad remissionem pensionis pertinere, d. l. si vno, §. cum quidam, cui accedit Panormita, dum ait, sterilitatem fructuum dici, dum cōductori fructus percepti, soluta pensione non sufficiunt, vt deceptus non videatur vltra dimidiam iusti pretii, l. anor. in c. si propter sterilitate, de locat. Et certe sterile dicitur cū est ex parte, quod nullum fructum ferat. §. Ceterum q̄ exempla minorum animalium, l. quae subuenterent, vel vastarunt oppida & fructus aliquando, lege Plinium, hb. 11. cap. 29. & c. 40. & de caeli tempestatibus eundem, lib. 18. c. 28. circa fin. Subinde in p̄. non possit commode habitari in domo locata, remissio non est itio sit mercedis vel iustissimo timore inde cōductor migrat, l. habitatores, in princ. & §. fin. P. §. Num q̄ autem si pellis superueniat in loco eius pagi, in quo cōducta domus, possit repudiari locatio, & peti remissio pensionis. §. Vel q̄ si domus infestetur a laris & si frigidus non expulsiō, co. quando iam abunde & elegantissime Arnoidus Ferronus, ad §. 3. cōsuetu Burdegalen. titulo de locato, explicauerit: & Christophorus Porcius in §. si de loca. & Guido Papae acof. 630. In summa q̄ tamē in contractū locatiōnis, veniunt reparanda & consideranda, quae dolo vel culpa alterutrius contrahentium contingunt, non autem quae ex calu, cui resisti non potest, l. d. c. 28. C. locat. qui mercedem, 43. & l. leg. eod. in P. culpa & negligentia ex cōducto cōductoris circa rem, & in re custodienda, vt in l. nauta nauis cau. o. s. b. u. l. C. l. vt ex parte locatoris, si alienam rem vel vitiosam locauit, l. sed addo, §. 1. & l. cum in plura, §. stratum meum locat. P. & sic de similibus: remittitur & pensio, si vti fructu fundo non potest locato cōductor, l. si fructus, 36. §. si, & l. si quon. eo. loc. i. §. Agitur q̄ & ex locato contra eum, qui opus facti cōductum cōduxit, vt faciat, & si fecit de operis vitiō teneatur, videlicet si opus perficiendum cōduxit, non etiam si diariam operam cōduxit, l. ea lege, §. locum, loca. P. Et in operibus publicis, qui adificat heredeque eius vique in quinquedecim ab opere perfecto annum, teneatur de vitiō refaciendo, si quod in opere ratione adificii vitiolum acciderit, l. omnes, in v. de operibus pub. l. Distinctiōnem aliam quoq; huic rei addit Florentinus, §. Opus, inquit, q̄ quod aduersiōne, a ius auerfiones: & ita habet textum Plac. ren. sic etiam legitur in l. qui effici, 62. §. 2. ff. de contra. em. va. in auerfione emta. Breder. locatum est, donec approbetur cōductoris periculo est: quod vero ita cōductum est, vt in pedes mensuratur praestetur, eate nus cōductoris periculum est, quatenus admenfium non sit, & in vtraque caulla nociturum locatori, si per eum steterit, quo minus opus approbetur, vel admetatur, sita men vi maiore, opus prius intercedit, quam approbaretur, locatoris periculum est, nisi aliud actum sit, in l. opus, 36. & l. sequ. 3. de sortito casu, in l. Martius, 61. & l. si loca. P. l. x. est apud Platonem, si arborum aliquis in tempore stantio opus per mactam non perfecerit, primū Deo penas dabit: deinde hac lege reus factus, operis quod in tempore non fecit, mercedem perso. nauis ab vitiō rursus in eodem spatio tempore opus gratis efficiat, l. latio 11. de Leg. §. Exlocato q̄ quoque agit contra magistram nauis, pro mercedis amissis ex iactu facto, laborante nauis, si merces vchendas locauerit, deniq; eum reliquis quorum merces salua sunt, vt contribuant: ex lege Rhodiorum, l. 2. in princ. & §. cetero in eadem nauis, & l. de recatio, 9. od. l. Rhod. de iac. lib. 1. q. 1. tit. 2. §. Ex q̄ cōducto datur actiō cōductori, si quid sua interit, vel si damnus ex locatiōne sentiat, ex re locata: vt quia vitiosa dola locatae sunt, vnde vniuersi iacturam sit passus, l. sed addo, 21. §. si quis dola, locat. P. §. Si res locata aliena euicta sine dolo malo & culpa locatoris sit, vel perierit, ex cōducto repetitur merces, si data sit, l. si fundum loca. P. l. si quis domum, 9. eo. vel ei praestetur, si quod cōduxit licere. Et si dominus non patiat, vt teneatur dominus a quo commodam habitationem, vel rem praestare, l. si quis domum, 9. loc. P. vel si culpa locatoris non possit frui, quod rem alienam scienter locauerit, ad id quod inereit cōdemnetur, l. si tibi alienam, 7. eo. P. Id ipsum fit, si venditor aedes locatas, vel fundum: & emtor expulserit cōductorem, l. si merces, 28. §. qui fundum loca. P. non enim teneatur colonum, vel inquilinum pati & retinere emtor praedii: nisi pactū, vni venditor facit si fuerit d. §. qui fundum loca. P. l. 1. C. de locat. l. qui fundum, eo. P. Si cōmode non possit habitare in domo cōducta, cōductor hac actiōne etiā agit, vel ad mercedis reputationē & imminutiōne, vel licebit illi relinquere habitationē d. §. si merces §. si vicius, & l. habitatores, l. ex cōducto, 16. loca. P. §. si pascui q̄ locati, in quo mala herba nascetur, si inde perora demortua vel deteriora facta sunt, quantum intererit, petet cōductor, si sciens locator ita locauerit si in iactis a mercede non petet, l. d.

l. sed ad les. 21. §. si doli eo. l. penul. de ad. alio. C. Agit & conductor, ut licet esse commodum quod intulit. d. l. sed addo. §. si inquilinus. Agit & si a locatore indebita a fundo. vel re locata expulsius est: & pernam, si qua est adiecta, ut rupta fide contractus, 34 consequatur. l. si de fundo 15. C. de loc. ¶ Non enim a locatore soluta mercede expelli potest, nisi aut dominum propriis vitiis domum necessariam sibi esse probaverit, aut contigere dominum maleverit: aut conductor male in re locata versatus sit. l. ade 3. C. loca. Observato tamen, ut si necessitas proprii usus superuenierit locanti post conductionem, & tempore conductionis non fuerit praevisa, ut si domus alia corrui, vel uxorem duxerit postea, aliter non habetur ratio necessitatis propriae: quae praevideri potuit. glo. & Doli in d. l. ade. per l. si a quo §. in. §. l. se 7. ut in poss. legat. P. de arate, §. ex ca. ssa. de interrog. actio. Sicut & in refectione non licet, nisi necessaria fuerit refectione, alioquin ad omnem damnationem, & quanti interest in quibus reuertitur dominus glo. in d. l. h. eod. per l. qui in salum, & l. hoc d. l. h. eod. loca. in P. & remittit mercedem, l. habitatores, eod. tit. aut si velit conductor impune eiicere, volenti domino poterit resistere glo. in d. l. ade. per l. colonus, de vi & vi arma, l. si duo, §. si inquilinus ut supra d. ut in aliis casibus, extra predictos, & extra casum, l. emtorem. C. de locat. Nullo modo tamen colonus perpetuus expelli potest, cum habeat ius in re & naturalem possessionem l. i. si ager vel l. ager vel em, hyscor. per a. l. de superfici in P.

35 ¶ Cum tamen conductor alius temporalis vere non possideat, l. cum in plures, §. heredes, loca. P. l. emtorem. C. eod. l. d. nomine alterius, nempe domini & locantis. leg. qui vniuersus 21. §. quod per colonum, de acq. possess. P. & proinde, quia non possidet suo nomine, nullo quantumuis longaeuo, contra eum, cuius nomine possidet, praescribere potest, l. male agitur 2. de praescriptio. 30. vel 40. ann. C.

De Mercedelaborum. Cap. 2.

- 1 Merces quid.
- 2 Merces quid. eod.
- 3 Honorarium quid. eod.
- 4 Premium quid.
- 5 Salarium quid, & unde dictum. eod.
- 6 Stipendium vnde. eod.
- 7 Salaria quomodo debeantur, & peti possunt.
- 8 Praeceptoribus, & doctores, sunt remunerationes.
- 9 Praeceptoribus & doctis viris quibusdam salaria, & qualia, & quare constituta.
- 10 Praeceptoribus salaria ex publico constituta licet municipibus, in consilio principis.
- 11 Magistratibus ob Octauio salaria constituta.
- 12 Salaria & in pecunia & aliis rebus constituta possunt.
- 13 Salarium promissum, de bonum etiam in agris, si non incidenti seruando, & heredes officiarum mortuorum intra annum.
- 14 Salaria ex pacto, vel more regionis praestandum.
- 15 Merces laborantis, seu salarium non est interceptandum.
- 16 Mercedem laborantium retinendum expectatio.
- 17 Praeceptorum seu doctorum salarium, quando & quomodo solvendum.
- 18 Salarium, vel stipendia retinere, vel minuire ad ignominiam aliquando laborantis pertinet.

Aere dicitur qui. eod.

1 Merces, inquit Vlpianus. Demosthenis enarrator in 8. Olympi. Demosthenis, qui inuenit deos esse genitorem, id est, merces pecunia est, quae quotidie numeratur. Et quae proprie hic auctoramentum seruitutis. Et proinde primum, salaria, & stipendia quae iuris professoribus debentur, honorarium dici placuit Vlpiano, cum sanctissima sit eiusus sapientia, nec pretio numquam estimanda vel de honestanda ius tamen de his dici, ut de mercedibus praceptorum artium liberalium respondit, Pl. tan. in l. i. de variis, 2 Extra. cognitio. lib. 50. P. tit. 13. ¶ Praemium, inquit Marc. Terentius Varro, a praeda, quod ob recte quid factum concessum lib. 4. de lingua Latina. Salarium quoque laboris remunerationem iusta ratio ne falsi dici tradit Plinius. N. m. inquit, ita sales appellatur, omnique vitae lepores & iumma hilaritas laborumque requies non alio magis vocabulo constat. Honoribus etiam militumque interponitur, salarii inde dictis, magna apud antiquos auctoritate &c. Plinius lib. 21. cap. 7. stipendia quae ab his praerogata, leg. ager, de verb. signific. siue aere grati dicta sunt.

¶ Salaria seu mercedes, vel ex conuentione locationis debentur, vel sine conuentione: quaedam enim salaria praebentur extra conuentionem, remunerandorum laborum gratia, quae aliquando conuentione non possunt honeste vel licite promitti, ut in salario procuratoris receptum quod in euentum litium maioris pecuniae praemio non permittitur, contra bonos mores redemptione procuratoris facta, quanquam remunerandi causa & constituti ei honor, & peti extra ordinem ab eo possit, l. si remunerandi 6. in prin. §. monemus, & leg. salarium 7. mandat. P. l. C. eod. l. si quis, de postulan. C. dummodo salarium procuratoris vel aduocati non excedat summam centum aureorum, l. i. §. aduocatos & §. sicca, de variis & extraord. cog. P. constitutio tamen salarii procuratoris, non locationis titulo recte fieri potest, cum hoc officium gratuitum sit, l. i. §. si manda. P.

¶ Sed et honoris & remunerationis causa, & donationis forma, ut cum etiam donatur praepceptoribus: remunerationis namque & ea donatio causam iustam habet, l. Attilius Regulus, de donat. in P. cum in docendo & labor ingens versetur, & inde discentia perito & bono praestantissima accedat utilitas, & morum informatio, & vitae agenda peritia, quae satis non possunt remunerari, quando spiritus in aequalibus omnibus praestantiora, in leg. sanctimus 17 de sacrosan. eccles. C. sint. ¶ Et prodius Sapiens, gratis nullum erudit, & semper habebat in ore Epicharmi illud, manus manu lauari: dans aliquid, aliquid accipe, ut scribit Xenocrates Philosophus Platonius, lib. de morte. Vespasianus ingenia maxime fouit & primus e filio Latinis Graecisque Rhetoribus, annua centena sestertia constituit, Sueton. in Vespasian. id est, bis mille quingentos nostri temporis aureos, Alciat. lib. 6. Parer. c. 27. ut Antonius, singulis philosophorum cuiusque sectae primoribus pro salario, iudeas de ap. iudeas, id est, decem mille denarium, nostra moneta mille aureos constituit, Lucia in Eumacho. Et leges statuunt praepceptoribus danda salaria & mercedes non quam minimas, sed pro facultatibus discentium, & dignitate natalium eorumdem ut scribit Paulus Iur. consultus, leg. cum plures 23. §. fin. de administra. tutor. lib. 26. P. tit. 7. facit Lucia, nec praepceptor sine mercede esse debet, l. qui filium 4. vbi pupill. educa. deb. lib. 27. P. tit. 2. studiorum quippe labor secundum sententiam Diocletiani & Maximiani, meretur, ut si, qui in publicis administrationibus constituitur, sociari sibi consiliorum participes cupiant, spe praemiorum atque honorificentia sua promouent eos, quorum prudentiam putant sibi esse necessariam, non metu terribili, & necessitate incongrua libertati, leg. 1. de assessor. lib. 1. C. tit. 52. Sapientiores habiti, & qui docendi artem professi sunt, re ipsa satis non posse mercedem rependi docuerunt, ut Abderites Protagoras ipse, qui praestantissimus in omni philosophia habitus est, artem dicendi docuit Euathlum cum mercede & salario decem millium, Quynilian. lib. 3. Institutum. De quo & Aristoteles: eferunt eum discipulos interrogare solitum, quanti putarent disciplinam quam ab eo petissent, & ab eis tantum accipere, Aristoteles, 9. Ethico. insecatur illiberales etiam literatos, potissimum qui eos immortalitati consecrant, laudat vero liberales Theocritus, Cidyllio 16. Dabantur & a priuatis antiquitus stipendia doctis, etsi non docerentur ab illis, Seneca in l. Tria herede 19. §. qui Marco, de annis lega. in gratiam eruditionis, & ut mercedibus pluribus exsistentibus, plures ad bonas artes impellerentur. Non est, inquit diuus Paulus magnum cum spiritualia vobis seminauerimus, si temporalia meramas ad Corinth. 9. Constantinus Caesar, professoribus bonarum artium & legum doctores, mercede & salaria reddi iubet, quo facilius liberalibus & aliis studiis multos instituat, l. medicos 6. de profess. & Medico lib. 10. C. tit. 52.

¶ Et hic est casus in quo praeter iuris illam regulam, qua nemini licet constituere salarium ex iuribus reipublicae, nisi cui speciali nota iussu sit constitui, in cept. l. de praeb. salar. lib. 10. C. tit. 37. liceat tamen in gratiam bonarum artium sine principio stipendia statuere a municipibus ex publico gl. in d. l. de praeb. salario. l. ambitiosa de decret. ab ordine faciem. P. ¶ Accedit et his ratio, quem in magistratibus honorandis Mecenas protulit: sine debet enim is gratis vir Octauiano Caesari, ut institutione suae reipublicae praemium constitueret magistratibus, tum laborum, tum dignitatis nomine. Neque esse consentaneum in alienis locis eos ius facultatibus viuere, De Cassius, lib. 5. Quod & excusatus est Octavianus, atque primum sub eo acceptum stipendia magistratus cum antea propriis stipendiis reipublicae munera obirent, saem Dio lib. 53.